

Petalax Jaktförening r.f. 50 år, 1933 - 1983.

Förord

Att få till stånd en historik över Petalax Jaktförenings 50-åriga historia är inte det lättaste trots att det rör sig om en relativt kort tid. Stiftelseurkunden och protokoll från de första 12 åren är helt borta. Det var inte heller alldeles vanligt att annonsera om möten och sammanträden i Vasabladet. Det var fullt lagligt att kungöra i den kommunala anslagstavlan, varför vårt sökande efter uppgifter i tidningen från den tiden har varit resultatlösa. Det finns ännu några personer med minnet i behåll som var med och bildade föreningen som då fick namnet Petalax Jaktvårdsförening. Uppgifterna i denna historik bygger helt på dessa minnen fram till år 1946 från vilken tid alla protokoll och handlingar finns i behåll. Personligen minns jag hur de saknade protokoll böckerna såg ut och har själv också skrivit en hel del av protokollen varför jag tror att de uppgifter som här framkommer är med verkligheten överensstämmande fastän de inte kan dokumenteras.

Det skulle ha varit värdefullt för föreningen att ha dessa protokoll och handlingar i behåll, men det är likadant i många andra föreningar, det finns inga arkiv och förtroendemännen förvarar handlingarna hemma. När en förtroendeman slutade och en ny tog vid blev en del av materialet kvar hos den gamla och det försvann sedan någon gång. Föreningen gav tryckta medlemskort till sina medlemmar den första tiden av sin verksamhet. Ett av dessa är i behåll och där framkommer den första styrelsens sammansättning och de första jaktvårdarna.

Inledning

Jakt har bedrivits i våra bygder så länge som människan har funnits här. Jakt och fiske var de första näringarna som fanns att tillgå för den första bofasta befolkningen. Jakt-sätten har förändrats vart efter som de olika omständigheterna som påverkar dem har förändrats. Den första tiden användes

slungor och spjut, när krutet uppfanns började den stora utvecklingen, från hemsmidade mynningsladdare till våra dagars automatvapen med kikarsikten.

Tillgången på jaktbart vilt blev sämre vartefter människan bredde ut sig och fick bättre vapen. Det blev så småningom nödvändigt att med lag reglera jakten och jakttiderna. Då blev det också fråga om på vilket sätt dessa lagar och förordningar skulle övervakas. Länsmännens och polisernas resurser räckte inte till i glesbygderna så det var ganska fritt att jaga litet hur som helst och någon samordnad jakt av något slag förekom inte.

I början på 1930-talet ^{trädde} en ny lag i kraft som radikalt förändrade jakten och sättet på hur den skulle bedrivas. Det var då som jaktvårdsföreningarna och jaktklubbarna bildades i våra bygder. Lagen förutsatte ett så stort markområde innan jakt kunde bedrivas att den enskilda markägaren inte kunde bedriva jakt på sin mark. Det blev nödvändigt att på något sätt gå samman och bilda jaktområden. Man sammanslöt sig byavis och bildade föreningar och klubbar. Arrendekontrakt skrevs med markägarna som avgiftsfritt upplät sina marker åt föreningen för jakt på en viss tid.

Det var då som det egentliga pionjärarbetet tog vid, hur skulle det jagas och av vem. Skulle det vara någon skillnad på de som ägde mark och de som var utan och vad skulle jaktkortet kosta. Den stora allmänheten på landsbygden ansåg att lagen tillkommit för att herrarna skulle kunna komma bättre än förut och jaga på böndernas mark. Även inom den egna bygden var det många åsikter och delade meningar. Motståndet mot en förening och reglerad jakt var märkbart.

Föreningens grundande

Oskar Nordman som den tiden var polis i Petalax var initiativtagare och den drivande kraften för att föreningen skulle bildas. Det var antagligen från länsmannen som de olika handlingarna och förslag till stadgar kom. I en del av kommunerna inom länsmansdistriktet bildades flera föreningar, det har ju varit byfejd genom tiderna. Vi här i Petalax kunde enas om en förening omfattande hela kommunen och det blev en stor fördel för den fortsatta verksamheten. Som tidigare nämnts saknas protokoll och handlingar från dessa möten. Jag tror att det första mötet hölls i juni månad

1933. Där framförde Oskar Nordman förslag till stadgar och hur föreningen skulle arbeta. Mötet som hölls i ungdomslokalen hade samlat en hel del folk trots att det fanns få jägare den tiden jämfört med idag. Det var en viss skam att vara jägare och bössan kallades för fattigstaken. Folk hade inte tid att syssla med sådant som inte var lönsamt. Det fanns inga lediga lördagar eller femdagarsveckor på den tiden.

Att bilda en jaktvårdsförening på orten var en så stor händelse så att även icke-jägare och bönder samlades för att höra om de möjligen skulle kunna teckna på arrendekontrakt för sin mark vilket de hört talas om på förhand. Jag minns att det var en bonde som frågade om han kunde slå eller kasta ihjäl ett vvillebråd utan jaktkort eller bösspass. Vid detta första möte beslöt man att gå ut med listor och fråga om markägarna var villiga att upplåta sin mark åt ~~en~~förening. I augusti månad samlades man på nytt och beslöt då att bilda förening och valde styrelse och utsåg jaktvårdare.

Den första styrelsen bestod av : ordförande Oskar Nordman, sekreterare och kassör Matts Fant, övriga medlemmar Emil Häggblom, Alfred Fant och Karl Berg. Jaktvårdare blev följande personer: Emil Häggblom, Johannes Höglund, Erik Wik, Albert Strömsbäck, Matts Blom, Erik Thors, Hugo Smith, Sigvald Törnqvist, Karl Wik, Alfred Nyback, Erik Grägg, Gustaf Berg, Nestor Bergström och Ivar Björklund.

Det var ingen lätt uppgift att få föreningen att börja fungera. Folk var vana att jaga litet hur som helst bara ingen såg det. Föreningen gick in för fredningsområden genast från början. Det var dessa fredningsområden som jägarna hade svårt att respektera lika så de inskränkningar som föreningen vidtog för de olika vvillebrådsarterna och jakttiderna för dessa. Det fordrades därför ett visst mod av de som satt med i styrelsen och fungerade som jaktvårdare.

Ordföranden med sekreteraren och kassören fungerade som verksamhetsledare från början och det var de som tillika med polismyndigheterna skulle följa upp förseelserna vid häradsrätten och det förekom rätt ofta den första tiden.

Föreningens styrelse kunde också främtaga en jägare jakt-rätten för ett år framåt om han förbrutit sig. Detta hårda straff drabbade flera medlemmar under de första åren av föreningens verksamhet.

Trots att det varit både svårt och ansvarsfullt att fungera som ordförande och som sekreterare och kassör har det funnits män som varit beredda att ta dessa uppgifter.

Det kan nämnas redan här att föreningen under sin 50-åriga verksamhetstid haft 6 olika ordföranden varav nuvarande ord-förande Runar Björkholm skött sysslan halva tiden eller sedan år 1957. Sekreterare och kassör har funnits 4 st, Matts Fant hade uppdraget de 25 första åren.

Medlemskåren

Vart efter som levnadsstandarden stigit så har också medlems-antalet ökat i föreningen. Det har blivit mera fritid och helt andra möjligheter att skaffa vapen och utrustning än det var för 50 år sedan. Likaså finns det nu bilar och skogs-bilvägar överallt vilket gör att även äldre personer kan ut-öva jakt en mycket längre tid än förr. Det finns idag inga säkra uppgifter om medlemsantalet vid föreningens bildande och under de första åren, men klart är att antalet då var för-hållandevis litet. Under de senaste åren har antalet medlem-mar varit mellan 150 och 160 en ökning med någon medlem per år. Dessutom finns det ett trettiotal som har säsongkort varje år, mestandels tidigare Petalax-bor och nya jägare.

Den stora älgavskjutningen under de senaste åren har kanske också bidragit till att antalet medlemmar ökat, föreningen har antagligen den mest liberala inställningen i hela landet till deltagande i älgjakten. Föreningens medlemmar och sä-songkortsinnehavare får delta i älgjakten utan begränsningar och även vanliga markägare har kunnat delta som drevkarlar (eller -kvinnor) i jakten och detta har även utnyttjats av ett fyrtital de senaste åren, då sammanlagda antalet älg-jägare varit mellan 140 och 150 stycken.

Verksamheten

Föreningens verksamhet har varit livlig så gott som under alla de 50 åren, ett undantag var väl krigsåren och tiden strax efteråt. De unga män som legat vid fronten i många

år hade tröttnat på att bära vapen och ville inte ha att göra med bössor. Men efter en kort tid kom verksamheten i gång igen och då med förnyade krafter.

Föreningens målsättning har alltid varit att bevara och utveckla de villebrådsstammar som finns i våra marker. För att kunna uppnå detta bör alla jägare hjälpas åt och till det fordras det samarbetsvilja och självdisciplin och även skolning och träning. Det gäller inte enbart att kunna skjuta bra, ännu värre är det kanske att kunna låta bli att skjuta. Detta var väl kanske det allra största problemet under föreningens första år. Jägarna ville skjuta allt som kom inom skotthåll också villebråd som var fredade. De saknade den självdisciplin som fordras av en god jägare.

Jaktstigstävlingarna har här haft en väldigt stor betydelse för både äldre och yngre jägare eftersom jägarexamen har funnits i knappa 20 år. Föreningens medlemmar har flitigt deltagit i olika tävlingar som anordnats inom Malaxnejdens Jaktvårdsförening och även utom, till en början i jaktstigstävlingarna som var populära på 1950 och 60-talet och senare främst i skyttetävlingar. Petalax Jaktförening har stått värd för och anordnat 4 jaktstigstävlingar nämligen åren 1959, 1965, 1972 och 1979. Dessutom har föreningen varit med och arrangerat DM i både jaktstig och älgskytte och inom föreningen har ordnats flera jaktstigar och skolningstillfällen för medlemmarna under årens lopp. När det blev nödvändigt med provskjutningar för älgjakten ställde man i ordning en skjutbana i Kråkträsk i den gamla sandgropen och det var i maj 1958 den togs i bruk.

Jaktpolis Rafael Nylund som var verksam på 1950-talet var en flitig gäst på våra möten med föredrag och upplysningar om jaktvård och utfodring av vilt. Vi kan också nämna vår föreningsmedlem Ole Storsved, som både i ord och bild berättat om naturvård och jaktkultur och som med sin sakkunskap varit med och arrangerat jaktstigar och andra aktiviteter. För att bedriva jaktvård har det också varit nödvändigt att hålla efter skadedjur och rovfåglar. Föreningen har varit verksam även på detta område. När man läser protokollen från 40-talet och 50-talet lägger man märke till att man trots den dåliga ekonomin betalade ut premier för skadedjuren. Styrelsen har vid flera tillfällen beviljat kassören rätt att upptaga lån i bank för att kunna betala ut skottpengarna.

Vandringspris av olika slag har genom åren skänkts av både enskilda och firmor för att utdelas till föreningsmedlemmar

som utmärkt sig vid decimeringen av skadedjur.

För att kunna njuta av en god jakt bör man också ha en jaktkamrat, en god hund. I början av föreningens verksamhetstid fanns god tillgång på skogsfågel och ekorrar och då var intresset för skällande fågelhund stort. Därefter har stövaren kommit mer och mer och har nu en längre tid varit dominerande och Petalax är idag väl känt för sina goda stövare i hela landet. Samarbetet med Vasa Kennelförening har varit livligt och otaliga jagprov har ägt rum på föreningens marker, det senaste året i Malaxnejdens Stövarklubbs regi.

Tanken på en fast punkt för föreningens verksamhet hade man och man emellan diskuterats en längre tid då man på höstmötet 1968 tog upp frågan till debatt. Olika förslag om lämplig plats framkom men år 1972 den 15 augusti godkändes köpet av stugan i Tallmossen och arrenderingen av tomten där. Det kan här konstateras att platsen och området är mycket lämpligt för ändamålet och olika aktiviteter har anordnats där, platsen är också centrum för Petalax Skytteförening som bildades i mitten av 70-talet.

Älgjakten som på sjuttio-talet växte ut till slakt mer än jakt gjorde att det blev nödvändigt att få lämpliga utrymmen för slakten av älgarna för att kunna tillvarata köttet på bästa sätt. Man kom överens om att bygga ett slakthus i Bjurnäs, där lämplig tomt kunde köpas med möjlighet till el- och vattenanslutning. Huset byggdes sommaren 1980 delvis på talko och delvis på entrepenad. Förutom själva slaktutrymmen finns här uppvärmbara utrymmen lämpliga för mindre sammankomster och för luftgevärsskytte.

Petalax Jaktförening, som från början hette Petalax Jaktvårdsförening ända fram till år 1961 då stadgarna ändrades och namnet blev Petalax Jaktförening, har alltid bedrivit jaktvård. Förutom fredningsområden och fredande av vissa arter har begränsningar främst på hare förekommit nästan alltid. Viltåkrar har iordningställts, fågelholkar för knipor har uppsatts och utfodringsautomater för skogsfåglar och harar har hållits igång på vintern.

Samarbetet med våra grannföreningar har i allmänhet varit gott och avtal om rävjakt finns med de flesta grannföreningarna och man har kunnat enas om jaktråar. Fredningsområden har också blivit anpassade så att möjligast stora block har bildats. Inom själva föreningen har också samarbetet i allmänhet löpt väl. I mars år 1954 var mantalsägare och jaktvårdsföreningsmedlemmarna samlade till ett möte för att diskutera om en uppdelning av föreningen men enighet kunde uppnås och verksamheten kunde fortsätta som förut. En bidragande orsak har kanske varit att man vid val av styrelse har tagit hänsyn till att olika områden blivit representerade, likaså vid valet av jaktvårdare.

Jaktvårdarna hade en stor uppgift att fylla i början av föreningens verksamhet men vartefter som jägarna lärt sig hur man bör uppträda i skog och mark och då direkta överträdelser har nästan upphört så har också jaktvårdarnas betydelse minskat. Idag är det främst vid andjaktspremiären som god jaktkultur delvis glöms bort och bättring kunde också ske i beaktande av avstånd till bostadshus vid jakt och i fasthållandet av jakthundar.

Sammanfattning

Om man sammanfattningsvis frågar att vad är resultatet av Petalax Jaktförenings femtioåriga verksamhet och hur såg det ut med jaktkultur och viltbråd när föreningen bildades och hur ser det ut i dag. Till det skulle jag vilja säga att tack vare föreningens verksamhet så har vi idag en rätt god ja kanske rättare sagt en mycket bra viltstam.

Miljön och landskapet är nu helt annorlunda än då föreningen startade. Då fanns inga kalhyggen och inga planterade^{de} ytor i skogen och inga skogsbilvägar och inga bilar att ta sig fram med heller för den delen. Den som ville ut och jaga åkte cykel och gick till fots.

Hur dessa förändringar har påverkat de olika arterna är svårt att säga, åtminstone älg och hare har ökat betydligt på grund av den goda tillgången på mat på våra oftast nedvärderade kalhyggen och i ungsogor. Fågelstammen och då främst skogsfågel med sina stora variationer har väl i och med den stora ökningen igen i början av 80-talet visat att den inte så entydigt är beroende av utvecklingen inom skogshushållningen och avskjutning, som man tidigare trott.

Vad sjöfågel beträffar så har stammen varit rätt konstant hela tiden trots Strandvägens tillkomst vid Släton, som är ett rätt unikt sjöfågeldområde, och i våra dagar fågelskådarnas stövlande i området vid häckningstiden.

Nya viltarter har också dykt upp sedan föreningen startades, då främst vitsvanshjort, kanadagäss och fasaner som inplanterats på andra håll och sedan spritt sig. Men även sådana vilda arter som vildsvin och björn har visat upp sig på föreningens marker och även vargar har vid ett flertal tillfällen uppehållit sig här. När föreningen startade fanns inga älgar i skogarna, tidigare hade det funnits älg sporadiskt, På 1940-talet började de visa uppsig igen, år 1947 anhölls om att få fälla 3 älgar, två tjurar och en ko. Hösten 1982 fälldes 110 älgar, 70 fullväxta och 40 kalvar.

Föreningens nuvarande styrelse består av ordförande Runar Björkholm, viceordförande Lars Forsman, sekreterare och kassör Ingmar Smeds, medlemmar Helge Viklund, Valter Bjurbäck, Paul Lolax suppleanter Hans Nordström och Håkan Smith.

Som bilaga förteckning över föreningens ordföranden, sekreterare och kassör samt medlemmar i styrelsen under de år som gått, samt en kopia av de första medlemskortet.

Vi kan blicka tillbaka på en 50-årig framgångsrik verksamhet och vi hoppas på fortsatt framgång in på det nya seklet.

sammanställt av Hemming Smeds sommaren 1983